

Г. О. Ворошилова,
здобувач Інституту світової економіки і
міжнародних відносин НАН України (Київ, Україна)
avoroshylova@ukr.net

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

У статті розглядаються актуальні питання розвитку туризму в Україні відповідно до тенденцій світового туристичного ринку. Наголошується на необхідності посилення ролі держави у формуванні та розвитку туристичної галузі. Запропоновано заходи державної підтримки туристичної галузі України.

Ключові слова: міжнародний туризм, туристична галузь, пріоритетні напрями державної підтримки розвитку туризму.

А. А. Ворошилова **ПРІОРИТЕТНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ** **ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПОДДЕРЖКИ РАЗВИТИЯ** **МЕЖДУНАРОДНОГО ТУРИЗМА В УКРАИНЕ**

В статье рассматриваются актуальные вопросы развития туризма в Украине согласно тенденциям международного туристического рынка. Отмечается необходимость усиления роли государства в формировании и развитии туристической отрасли. Предложены меры государственной поддержки туристической отрасли Украины.

Ключевые слова: международный туризм, туристическая отрасль, приоритетные направления государственной поддержки развития туризма.

Anna Voroshylova **PRIORITY DIRECTIONS OF STATE SUPPORT** **FOR THE INTERNATIONAL TOURISM DEVELOPMENT** **IN UKRAINE**

The article covers current issues of tourism development in Ukraine according to trends on the global tourism market. The necessity of the state's role strengthening in tourism industry formation and development is stressed. Government measures of tourism industry support in Ukraine are suggested.

Key words: international tourism, tourism industry, priority directions of government support for tourism development.

Постановка проблеми. Аналіз закордонного і національного досвіду показує необхідність посилення ролі держави у формуванні й розвитку туристичної галузі з метою підвищення ефективності її функціонування. Розвиток туристичної індустрії стимулює зростання суміжних галузей, і насамперед будівництво та роздрібну торгівлю. Приплив іноземних туристів підвищує попит на послуги з високою доданою вартістю і сприяє розвитку малого та середнього бізнесу. Відповідно до статистики України, створення одного робочого місця у секторі туризму обходиться у десять разів дешевше, ніж у сфері товарного виробництва. Туристичні послуги, що спрямовані на задоволення певних людських потреб, мають споживчу вартість, яка відображає одночасно і процес виробництва цих послуг, і їх споживання. Туристична галузь є вагомим складовим суспільного багатства, реально здатна збільшувати валивий національний продукт держави.

Глобальна економічна криза 2008–2010 рр., наслідки якої торкнулися України набагато більше, ніж країн-сусідів, довела, що багато секторів української економіки вичерпали свій потенціал. Нашій країні потрібні нові точки економічного зростання, які б стали основним джерелом поповнення національного бюджету та сприяли створенню робочих місць. На думку багатьох експертів, міжнародний туризм – це той сектор української економіки, потенціал якого ще не реалізовано і який може продемонструвати випереджальне зростання.

Міжнародний туризм є досить стійким до кризових явищ, що підтверджують дані ЮНВТО [1], і саме в умовах посткризового періоду індустрія туризму вимагає менше капіталовкладень порівняно із промисловістю та сільським господарством, значно швидше дає віддачу, вирішуючи одночасно соціальні проблеми, а також сприяє формуванню позитивного іміджу держави на світовому рівні. Таким чином, інтенсивний розвиток міжнародного туризму – це стратегічний шлях піднесення соціально-економічного розвитку України у цілому, вирішення проблем пра-

целаштування, інфраструктурного забезпечення, підвищення добробуту населення, зростання ВВП, зменшення інфляції, подолання соціальних та екологічних негараздів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Туристична галузь, незважаючи на наявність певних стандартів та правил, дуже складна для аналізу і прогнозування. Значний внесок у дослідження проблем розвитку міжнародного ринку туристичних послуг зробили такі відомі зарубіжні вчені, як: Р. Бартон (*R. Barton*), А. К. Бхатія (*A. K. Bhatia*), Дж. Вокер (*J. R. Walker*), Ф. Котлер (*P. Kotler*), П. Келлер (*P. Keller*), В. Гартнер (*W. C. Gartner*), Х. Ротман (*H. K. Rothman*) та ін. Дослідження проблем туристичної галузі присвячені також роботи вчених В. І. Азара, І. Т. Балабанова, В. С. Барчукової, В. Г. Гуляєва, І. В. Зоріна, Д. К. Ісмаєва, В. О. Квартальнова, Г. А. Папіряна, Є. П. Пузакової, В. Б. Сапрунової, В. С. Сеніна, В. А. Честнікової. У роботах зазначених авторів висвітлюються питання становлення і розвитку ринку туристичних послуг, його роль у системі світової торгівлі, визначаються форми та види туризму, приділяється увага особливостям функціонування сучасної туристичної індустрії, аналізуються загальні напрями розвитку цієї сфери господарювання.

Теоретичні положення та практичні аспекти реалізації пріоритетів національного розвитку знайшли відображення у роботах відомих українських учених-економістів: О. Г. Білоруса, С. Я. Боринця, І. В. Бураковського, А. С. Гальчинського, В. Ф. Данільчука, А. Б. Добровольської, М. Ю. Дядькова, О. В. Зернецької, Д. Г. Лук'яненка, А. А. Мазаракі, Ю. В. Макогона, С. Г. Осики, Ю. М. Пахомова, О. В. Плотнікова, А. М. Поручника, В. Т. П'ятницького, О. І. Рогача, А. П. Румянцева, В. Р. Сіденка, С. В. Сіденко, О. К. Скаленка, В. А. Степаненка, Т. М. Циганкової, А. С. Філіпенка, І. М. Школи та ін. Проте слід зазначити, що досі у працях учених-економістів не визначено пріоритетних напрямів державної підтримки розвитку міжнародного туризму в Україні у посткризовий період, що послаблює можливість використання наукових досліджень у розробці

практичних заходів із підтримки розвитку ринку міжнародних туристичних послуг. Саме цим зумовлено актуальність статті та її мета.

Мета статті полягає у виявленні, обґрунтуванні пріоритетних напрямів та формуванні можливих заходів державної підтримки туристичної галузі України.

Основні результати дослідження. У багатьох країнах світу, країнах – лідерах із надання туристичних послуг міжнародний туризм складає значну частку ВВП. Наприклад, частка туризму в економіці Франції становить 7,1%, Хорватії – 17,0%, Греції – 15,8%, Іспанії – 10,2%, Росії – 6,5% [2]. В економіці України на туризм припадає лише 1,6% ВВП (9% – на всі пов'язані з ним сектори) [3], що свідчить про те, що туристичний потенціал країни реалізується незначною мірою.

Водночас, в Україні створено передумови для успішного розвитку міжнародного туризму завдяки дуже вигідному географічному положенню і наявності різноманітних туристичних зон. Окрім того, Україна може бути привабливою для іноземних туристів, урахувавши менталітет, мову, історичне походження, культурні, релігійні аспекти, які притаманні багатьом країнам Східної Європи. У 2011 році понад 21 млн. іноземців перетнуло український кордон [4], при цьому їхні витрати на території України в середньому становлять \$200 на людину, а це вдвічі менше, ніж у Росії, та втричі менше, ніж у Польщі. Якщо Україна за рівнем розвитку міжнародного туризму вийде на рівень Росії, то це забезпечить їй додатковий дохід у розмірі \$4 млрд.

Досвід країн Східної Європи, таких як Болгарія або Хорватія, показує, що економіки, які розвиваються, спроможні стати відомими туристичними центрами. Ефективна стратегія із просування країни як туристичної держави, професіональний менеджмент на готельних підприємствах та інших об'єктах туристичної інфраструктури можуть бути цілком достатніми умовами на початковому етапі. До того ж завдяки якісній підготовці й проведенню фінальної частини футбольного чемпіонату ЄВРО-2012, який проходив на території двох приймаючих держав – України та Польщі у червні 2012 року, у великих українських містах була створена належна транспортна та готельна інфраструктура. Успішне проведення ЄВРО-2012 надає Україні нові можливості для просування національного туристичного бренду у світі.

Законодавча база України [5; 6] цілком відображає основні ідеї міжнародного законодавства стосовно переваг у становленні та розвитку туризму в країні. Однак головною проблемою, на нашу думку, є відсутність єдиної Державної цільової програми розвитку туризму з обґрунтуванням не лише переваг туристичної галузі у країні, а й чіткої стратегії із прописаним переліком дієвих заходів на державному, регіональному та місцевому рівнях. Вважаємо, що державне регулювання туристичної галузі в Україні повинне бути спрямоване, перш за все, на досягнення таких цілей:

- прийняття єдиної Державної цільової програми розвитку туризму з виділенням головних стратегічних і пріоритетних напрямів діяльності;
- розробка комплексної концепції розвитку туристичної, міжнародно-туристичної галузі в Україні з урахуванням фінансових можливостей, а також реальних та послідовних заходів;
- розробка регіональних програм розвитку туристичної сфери, їх узгодження із загальнодержавною програмою розвитку туризму;
- формування системи нормативно-правового забезпечення міжнародно-туристичного бізнесу;
- набуття Україною членства в міжнародних спеціалізованих організаціях, об'єднаннях і структурах, підписання та реалізація двосторонніх міждержавних, міжурядових домовленостей відносно туризму;
- гармонізація інтересів і регулювання діяльності суб'єктів туристичної індустрії, що вступають у гостру конкурентну боротьбу;
- підвищення якості підготовки фахівців туристичної галузі, а також через систему освіти задоволення потреб

конкретного регіону в таких фахівцях з огляду на особливості його розвитку;

- прискорення процесів переходу туризму на вищий організаційно-управлінський і сервісний рівні, підвищення якості наданих туристичних послуг;
- поступове збільшення кількості закордонних туристів та зростання внутрішнього туристичного потоку;
- стимулювання притоку інвестицій у туристичну галузь.

Враховуючи наявність ряду проблем, в основу державної політики має бути покладений принцип поділу державних завдань щодо регулювання галузі та виконання нею відповідних функцій. При цьому держава, обмежуючи власні функції як господарюючого суб'єкта, повинна підвищувати ефективність державного регулювання в галузі, контролюючи виконання єдиної Державної цільової програми розвитку туризму. Реалізація цієї місії має відбуватися за такими напрямками:

1. Подальший розвиток і підтримка нинішньої сучасної, розвиненої та ефективної туристичної інфраструктури, що забезпечує прискорення руху туристичних потоків.

2. Збільшення доступності туризму для населення через зниження цін на туристичні послуги.

3. Підвищення конкурентоспроможності національного туристичного продукту України та реалізація рекреаційного потенціалу країни.

4. Підвищення рівня комплексної безпеки і стабільності туристичної системи.

5. Поліпшення інвестиційного клімату й підвищення інвестиційної привабливості туристичного ринку.

У цілому державне сприяння розвитку туристичної діяльності має реалізовуватися за двома напрямками – економічним та організаційним (рис.). До організаційних заходів державної підтримки туристичної галузі України доцільно віднести досягнення свободи переміщення (візова політика держави і митні формальності), захист та відродження природного і культурного надбання, збереження об'єктів світової спадщини ЮНЕСКО, які розташовані на території України, тощо. Крім того, розвиток туризму може заохочуватися державою за допомогою соціальної політики (регулювання тривалості робочого тижня та відпусток, санаторно-курортне оздоровлення, професійна підготовка тощо). Наприклад, введення у Франції п'яти-тижневої оплачуваної відпустки значною мірою вплинуло на розвиток туризму в країні [7].

Економічні заходи державної підтримки передбачають надання прямих пільг і стимулюють діяльність фінансово (податки, дотації, інвестиції тощо), організаційні – створюють сприятливі умови для туристичної діяльності й можуть бути поділені на заходи, що забезпечують безпеку, і заходи, що регулюють ринок туристичних послуг (легкий доступ до кредитів, близькість інфраструктури тощо).

Провідні туристичні держави надають значну та систематичну маркетингову підтримку національним туристичним підприємствам, які працюють на міжнародних ринках (участь у спеціалізованих туристичних виставках, ярмарках, реклама національного туристичного продукту на провідних європейських телевізійних каналах, Інтернет-портали тощо). Завдяки подібній маркетинговій підтримці підвищується імідж держави у світі, що створює сприятливе середовище для збільшення туристичних потоків до країни.

Висновки. Таким чином, слід зазначити, що поділ державних функцій з організації і формування туристичної політики у країні є центральним завданням у реформуванні сфери туристичних послуг. При цьому необхідно оптимізувати організаційні та економічні заходи державної підтримки за допомогою активної маркетингової стратегії.

Законодавча база з регулювання туристичної сфери у країні не є досконалою і потребує певних перетворень. Вона є недостатньо привабливою для іноземних інвесторів та приватних підприємців, тому не може забезпечити стабільний попит на міжнародному туристичному ринку. Прийняття єдиної цільової Програми розвитку туризму в Україні є вкрай необхідним. Врахувавши досвід реалізації

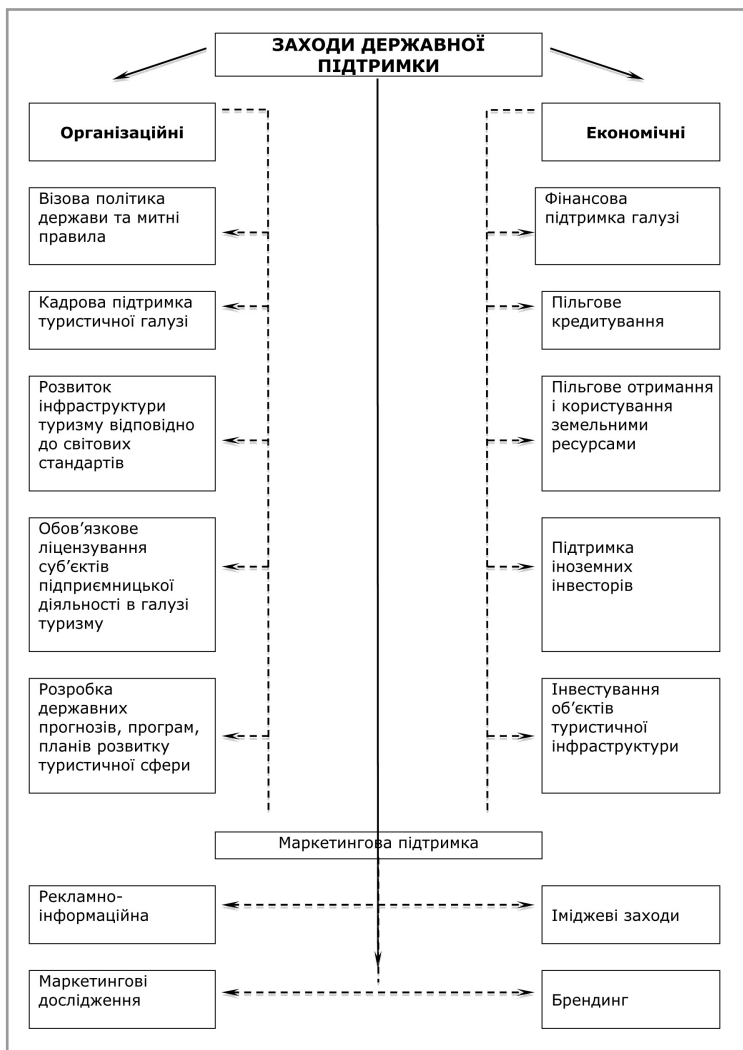

Рис. Заходи державної підтримки туристичної галузі України
Джерело: Розроблено автором

попередньої Державної програми розвитку туризму в Україні на 2002–2010 рр. [8], давши оцінку туристичного потенціалу України з урахуванням міжнародних вимог та стандартів якості надання послуг (насамперед європейських), визначивши справжні пріоритети діяльності в галузі туризму, забезпечивши підтримку і сприятливі умови для іноземних інвесторів та приватного капіталу, Україна зможе покращити позиції на міжнародному ринку туристичних послуг і успішно конкурувати з іншими туристичними державами світу.

Для залучення туристів на вітчизняний ринок потрібно забезпечити оптимальне співвідношення якості сервісу та ціни. Це є принципово важливою умовою для збільшення кількості внутрішніх туристів – громадян України, які становлять основний сегмент українських туристичних підприємств. Приведення у відповідність ціни і якості ту-

ристичних послуг, що надаються українськими туристичними організаціями, вимагає передусім модернізації та вдосконалення матеріально-технічної бази, підготовки й перепідготовки кадрів, фінансування наукових досліджень у галузі туризму, а отже, і капіталовкладень.

Таким чином, досвід провідних туристичних країн доводить, що тільки за умов комплексної державної підтримки та стимулювання розвитку галузі можна закласти стабільну основу для формування висококонкурентного національного ринку туристичних послуг. Для забезпечення державної підтримки розвитку туризму в Україні необхідно прийняти єдину Державну цільову програму розвитку туризму, збалансовану щодо пріоритетних стратегічних завдань і ресурсних можливостей України, у якій мають бути прописані основні цілі розвитку індустрії туризму в коротко- та довгостроковій перспективі, способи і методи їх досягнення, джерела фінансування, терміни виконання та розробки на основі програми регіональних стратегій розвитку. При цьому ефективність державної підтримки прямо залежатиме від наявності та якості Державної програми, яка повинна ґрунтуватися на солідній науково-практичній базі. Крім того, доцільно спростити процес координації між різними рівнями влади для стратегічного розвитку туристичних регіонів і збільшити обсяг фінансування та державної підтримки в галузі туризму.

Література

1. Всесвітня туристична організація Організації Об'єднаних Націй [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.unwto.org/>
2. OECD Tourism Trends and Policies 2012. – Paris : OECD Publishing, 2012. – 426 p.
3. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Міністерство інфраструктури України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mtu.gov.ua/>
5. Про туризм : Закон України від 15.09.1995 р. № 324/95-ВР (з подальшими змінами) // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 43. – С. 15–24.
6. Про внесення змін до Закону України «Про туризм» щодо надання туристичних послуг : Закон України від 09.02.2012 р. № 4385-VI [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/>
7. World Travel and Tourism Council [Electronic resource]. – Access mode : www.wttc.org
8. Про затвердження Державної програми розвитку туризму на 2002–2010 роки : Постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2002 р. № 583 [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/>

Стаття надійшла до редакції 13 листопада 2012 року

ІНТЕРНЕТ-ХОЛДИНГ ІНСТИТУТУ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

56 веб-ресурсів

www.SOSKIN.info